

ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ, ПРИРОДНІ УМОВИ І РЕСУРСИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ. 9 КЛАС

Мета: сформувати знання про географічне положення області в межах України та відносно сусідніх держав; систематизувати і узагальнити знання про основні риси природних умов і ресурсів області; показати взаємозв'язок етимології топонімів своєї місцевості з геолого-тектонічною будовою, рельєфом, кліматичними, гідрологічними, ландшафтними чинниками; поглибити і закріпити навички роботи з картографічним матеріалом.

Обладнання: підручник “Географія Тернопільської області” (О. В. Заставецька, Б. І. Заставецький, Д. В. Ткач); підручник “Рідний край. Тернопільщина” (О. В. Заставецька, Б. І. Заставецький, І. М. Вітенко); атлас “Моя мала Батьківщина. Тернопільська область”; фізична та адміністративна карта України; тематичні карти Тернопільської області; науково-дослідницька робота учнів-членів МАН (Залізцівська філія) “Топоніми Залозеччини”; фотопейзажі краєвидів; колекція корисних копалин; презентаційні слайди; мультимедійний проектор.

Тип уроку: комбінований.

Етапи навчальної діяльності: 1. Установчо-мотиваційний;
2. Змістовно-пошуковий.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ УЧНІВ

Бліц-опитування

1. Що називають адміністративно-територіальним поділом України ?
Мета такого поділу ?

2. Як визначити географічне положення будь-якої території ? План характеристики.
3. До якого природного комплексу належить Тернопільська область ? Які природні компоненти складають природний комплекс ?
4. До якого економічного району входить Тернопільська область ? Її господарська спеціалізація.

Тест: вірю-не вірю

1. Область розташована на заході України у верхів'ї річки Серет;
2. Східним сусідом області є Хмельницька область;
3. Територія області розташована в межах Волино-Подільської плити;
4. З Волино-Подільською плитою пов'язане утворення низовинних форм рельєфу;
5. На території області добувають марганцеві руди;
6. Область багата на будівельні корисні копалини;
7. З північного-заходу на південний-схід по території області простягаються міоценові рифи;
8. Річка Серет тече у напрямку з півдня на північ;
9. По території нашого краю проходить вододіл між Балтійським і Чорноморським басейнами;
10. Агро-кліматичні ресурси області сприятливі для вирощування цукрових буряків;
11. Територія області розташована в лісовій зоні, підзоні широколистяних лісів;
12. На території області знаходиться заповідник "Медобори".

ІІІ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Останній розділ, який ми будемо вивчати в курсі Географія України, є географія своєї області. Розглядаючи протягом чотирьох уроків географічну характеристику області вивчимо особливості

географічного положення, природи, адміністративно-територіального поділу, населення, господарства та проблем і перспектив її розвитку. Ця тема дозволить поглибити і практично застосувати ваші знання і вміння, отримані під час вивчення фізичної та економічної і соціальної географії України. Окрім цього, вивчення етимології топонімів нашого краю (етимологія дає знання про походження назва) тісно пов'язана з історією освоєння, геолого-тектонічною будовою, рельєфом, гідрологією, ландшафтами, господарською діяльністю людей. Знання про топоніми виховає у нас шанобливе ставлення до нашої малої Батьківщини – Тернопільщини і Залозеччини. Наша земля багата своїми історичними і культурними пам'ятками. Тернопільщина є батьківщиною відомих вчених - І. Верхрадського, І. Теслі, І. Горбачевського, В. Гнатюка, В. Левицького, І. Пулюя, М. Чайковського, О. Шаблія та інших. В с. Білявинці народилась С. Крушильницька. З Тернопільщини походять художники Михайло і Тимофій Бойчуки, композитори Д. Січинський, Р. Купчинський, письменник Б. Лепкий, поет С. Будник, скульптор М. Парашук і багато інших видатних постатей.

На Тернопільщині побували Ф. Прокопович, Г. Сковорода, Т. Шевченко, М. Драгоманов, І. Франко, Л. Українка, О. Кобилянська, М. Лисенко, М. Заньковецька та інші.

З нашим краєм пов'язані імена відомих географів М. Пржевальського, який служив в російській армії в м. Кременець та С. Рудницького, який жив і вчився в Тернополі.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Географічний практикум.

Розгляд слайдів з елементами бесіди та робота з контурною картою Тернопільщини (*файл конспект_слайди.ppt*).

Слайд 1

Загальні відомості про Тернопільську область

- Утворена 4 грудня 1939 р.
- Площа 13.8 тис. км²
- Протяжність з Пн на Пд 195 км.
з Зх на Сх 129 км.
- 17 адміністративних районів

2

Слайд 2

Крайні пункти

- Західний – с. Дубляни 24⁰44' сх.д.
- Східний – с. Окопи 26⁰44' сх.д.
- Північний – с. Периморівка 50⁰16' пн.ш.
- Південний – с. Білівці 48⁰30' пн.ш.

3

Слайд 3

Положення відносно географічних об'єктів

- На Подільській височині
 - На півночі – Мале Полісся
 - На Пд-Зх - Карпати
 - Відносно річок Серет, Дністер та Стрипа
-

4

Слайд 4

Природні межі та сусідні області

- Східна - по р. Збруч
 - Південно-західна – по р. Дністер
 - Північно-західна – по Кременецькому горбогір'ї
 - Сусіди – Рівненська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Хмельницька області
-

5

Слайд 5

Економіко-географічне положення

- Розміщена в зоні родючих ґрунтів і достатнього зволоження
 - Сусідство з індустріальним Прикарпаттям
 - Близькість до західного кордону держави (220-250 км)
 - Розташування на перехресті транспортних шляхів
-

6

Слайд 6

Перелік географічної номенклатури Тернопільської області

- Кременецьке горбогір'я
 - Товтри
 - Тернопільське плато
 - Подільське горбогір'я. Гора Попелиха (443 м, Бережанський район)
 - Придністровська рівнина (116 м – гирло р. Збруч)
 - Річки Серет, Збруч, Західний Буг
 - Водосховища – Тернопільське, Залозецьке
-

7

Учні наносять на контурну карту крайні пункти області, конспектують перелік географічної номенклатури.

Вчитель призначає 4-ох учнів, які будуть виконувати ролі: хранителя часу, обліковця балів, оцінювача атмосфери доброзичливості на уроці і “Довідкового бюро” для надання додаткових творчих завдань і літератури. Методом жеребкування з числа учнів вибираються спеціалісти з геології,

геоморфології, кліматології, гідрології, ґрунтознавства, біології, які обирають собі помічника. Далі учні працюють в групах згідно інструкцій вчителя.

Завдання групам:

- проаналізувати фізичну і тематичні карти Тернопільщини;
- вивчити особливості компонентів природи та проаналізувати їх можливе використання в господарській діяльності;
- навести приклади топонімів і пояснити етимологію їх назв;
- скласти конспект.

Спеціалісти груп виступають з короткими повідомленнями, використовуючи свої записи.

Критерії оцінювання: урахування часу (3 хв.) – 1 бал, повнота відповіді – 4 бали, правильність і послідовність – 1 бал, використання картографічних матеріалів – 2 бали.

Помічники спеціалістів отримують 4 бали відповідаючи на додаткові запитання вчителя. Якщо помічник не знає відповіді, то можуть відповідати помічники інших груп (6 бали). Групи можуть одержати додаткові бали (4 б.) за виконані творчі завдання, варіанти яких, а також наукова література, знаходяться в “Довідковому бюро”. Отримавши їх діляться з “Довідковим бюро” своїми балами.

Додаткові творчі завдання:

геологу

- 1) Чому в долині р. Дністер на Тернопільщині є виходи найдавніших для нашого краю силурійських порід ?
- 2) Чому в долині р. Серет на Залозеччині виходять породи крейдового періоду мезозойської ери ?
- 3) З чим пов'язане відкладення лесових порід по території області ?
- 4) Чому на півночі Тернопільської області значні площі вкриті пісками ?

- 5) Знайдіть на картосхемі Залозеччини топоніми, які пов'язані з тектонічними рухами.

геоморфологу

- 1) З яких організмів складені міоценові рифи Товтрів ?
- 2) Чому і з породами якого періоду пов'язане утворення ярів і балок ?
- 3) З плитами, як правило пов'язані низовини. Чому з Волино-Подільською плитою пов'язане утворення Подільської височини ?
- 4) Що таке карстові форми рельєфу ? З якими гірськими породами пов'язане їх утворення ?
- 5) Знайдіть на картосхемі Залозеччини топоніми, етимологія яких пов'язана з формами рельєфу.

кліматологу

- 1) Поясніть чому північні райони Тернопілля значно тепліші від прилеглих територій з півдня ?
- 2) Чому в межах Бережанського горбогір'я, Товтрів температури значно нижчі ?
- 3) Яка причина заморозків в травні місяці ?
- 4) Яка територіальна частина області найхолодніша і як вона називається ?
- 5) Вітри яких румбів переважають в нашій місцевості ?

гідрологу

- 1) До яких річкових і морських басейнів відносяться річки Тернопільщини ?
- 2) Поясніть в яку пору року настає межень в більшості річок Тернопільщини ?
- 3) Які річки починають свій водотік зі Зборівського району ?

- 4) Де на території Тернопільщини є мінеральна вода типу “Нафтуся” ?
- 5) Знайдіть на картосхемі Залозеччини та поясніть назви топонімів, що пов’язані з поверхневими водами.

грунтознавцю

- 1) З якою геологічною подією пов’язане утворення ґрунотвірної породи для дерново-підзолистих ґрунтів Тернопільщини ?
- 2) Яка ґрунотвірна порода є основою утворення чорноземних ґрунтів ?
- 3) Які міліоративні потрібно проводити для підвищення родючості сірих лісових ґрунтів ?
- 4) Які причини водної ерозії ґрунтів області ?
- 5) Знайдіть на картосхемі Залозеччини та поясніть назви топонімів, що пов’язані з ґрунтовими ресурсами.

біологу

- 1) Як Ви розумієте – реліктові і ендемічні рослини ? Назвіть їх характерних представників для Тернопільщини ?
- 2) Де знайдено рештки мамонтів на території Тернопільщини ?
- 3) Яку частину області займає Мале Полісся ? Чим відрізняються ландшафти Малого Полісся від решти території області ? Що означає в перекладі з німецької ландшафт ?
- 4) Які природні комплекси Тернопільщини можна використати в рекреаційному господарстві ?
- 5) Знайдіть на картосхемі Залозеччини та поясніть назви топонімів, що пов’язані з органічним світом.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВИХ ЗНАНЬ

Прийом мікрофон

Презентація спеціалістами повідомлень та відповіді на додаткові запитання.

Запитання помічникам спеціалістів:

геологу

Де і чому на території Тернопільщини є найдовші у світі гіпсові печери ?

геоморфологу

Як і чому по іншому називають Товтрову грядку ?

кліматологу

Де і чому на Вашу думку день влітку довший – у Кременці чи Заліщиках ?

гідрологу

Як правильно назвати: Залозецьке озеро, Залозецький став, Залозецьке водосховище ?

грунтознавцю

Чи правильне прислів'я: на добрих ґрунтах і з кілка дерево виросте ?

Поясніть суть прислів'я.

біологу

Які рослини нашої місцевості є лікарськими ?

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ

Кожній групі призначений учень заповнює рейтингову таблицю.

Рейтингова таблиця

К-ть зароблених балів	Оцінка	К-ть зароблених балів	Оцінка
16, 17, 18	12	6	6
14-15	11	5	5
13-12	10	4	4
11-10	9	3	3
9-8	8	2	2
7	7	1	1

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- 1) Випереджувальні завдання: підготувати (учнів визначити) повідомлення про демографічну ситуацію та промислові підприємства Тернопільської області ;
- 2) Повторити матеріал теми: “Населення України”;
- 3) Нанести на контурну карти географічну номенклатуру Тернопільщини.

VI. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дітчук І. Л. Візична географія України: [Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів] / Дітчук І.Л., Заставецька О.В., Брущенко І.В. – Запоріжжя: Прем’єр, 2008. – 256 с.
2. Заставецька О. В. Географія Тернопільської області: [Навчальний посібник для учнів 8–9 класів] / Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д.В. [4-е вид., доп.]. – Тернопіль: Посібники і підручники , 2006. – 144 с.
3. Заставецька О. В. Рідний край - Тернопільщина [Навчальний посібник] / Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Вітенко І. М. – Тернопіль, 2002
4. Природа Тернопільської області / За ред.К.І. Геренчука. – Л.: Видавництво при Львівському державному університеті видавничого об’єднання “ Вища школа“, 1979.-168 с.
5. Атлас “Моя мала Батьківщина”. Тернопільська область. К.: Мапа, 2001
6. Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль: Збруч, 2004-2010
7. Науково-дослідницька робота “Топоніми Залозеччини”. – матеріали конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН (Тернопільське відділення, Залозецька філія)